

Avdelningen kunskapsstyrning för hälso-
och sjukvården
Daniela Kroner
daniela.kroner@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet SOU 2023:23 Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida

Socialdepartementets diarienummer: S2023/01906

Socialstyrelsen är positiv till utredningens ansats att modernisera socialförsäkringsskyddet för gravida så att det i högre utsträckning än i dag fungerar ändamålsenligt för gravida.

Socialstyrelsen kommenterar nedan endast de delar av utredningen som är kopplade till myndighetens ansvarsområden.

12.3 Regelverket för sjukpenning ska förtydligas

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget då det kan bidra till en mer jämställd bedömning av kvinnor och män vid sjukskrivning. Tillägget i socialförsäkringsbalken kan påverka läkarnas arbete vid sjukskrivning av gravida även om läkarens arbete inte är styrt av socialförsäkringsbalken. Det är viktigt att motverka att läkare inte diskriminerar gravida om graviditeten sätter ned arbetsförmågan på ett sådant sätt att det hade bedömts som sjukdom om individen inte hade varit gravid. Hälso- och sjukvården ska vara jämlik oavsett kön.

Information om hur läkare ska bedöma sjukskrivningar vid graviditet bör spridas till alla regioner så att gravida bedöms på ett likvärdigt sätt över hela landet.

I Socialstyrelsens stöd för hälso- och sjukvårdens arbetet med sjukskrivning och rehabilitering – nationellt kunskapsstöd, som publicerades i slutet av november 2023 hänvisar myndigheten inte till Socialvårdskommitténs sjukdomsbegrepp. I stället beskrivs att bedömning av arbetsförmåga alltid måste ske individuellt utifrån individens unika förutsättningar och sysselsättning samt att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla.

Socialstyrelsen anser att det är viktigt att man även fortsättningsvis vid bedömningen av behov av sjukskrivning inte bara bedömer den gravidas behov, utan även de komplikationer som den gravida kan drabbas av som påverkar fostret. Som till exempel hotande förtidsbörd och flerabarnsgraviditet. Dessutom är det viktigt att det även framöver är tydligt att graviditet i sig inte ska ses som en sjukdom.

12.4 Socialstyrelsen ska granska sjukskrivningar av gravida

Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att granska sjukskrivningar av gravida. Myndigheten instämmer dock i utredningens bedömning att Socialstyrelsen mot bakgrund av tillägget i 27 kap. 2 § SFB bör uppdatera det nyligen framtagna kunskapsstödet om försäkringsmedicin.

Socialstyrelsen är tveksamma till om arbetet för att få bättre data ger tillräckligt stor effekt i förhållande till de resurser som behövs vid en sådan uppföljning. Det är dessutom tveksamt om det i uppföljningen går att konstatera om könsdiskriminering förekommit eller inte.

I betänkandet framkommer att risken att ärenden handläggs på ett diskriminerande sätt troligen är mycket låg, men att risken för diskriminering är viktig att åtgärda så långt det är möjligt. Socialstyrelsen instämmer i att all diskriminering är viktig att åtgärda, men förespråkar att andra åtgärder genomförs för att säkerställa likvärdig sjukskrivningspraxis. Till exempel genom förtydliganden i Socialstyrelsens försäkringsmedicinska kunskapsstöd samt gemensamma informationsinsatser med andra aktörer i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen, som det nationella programområdet för rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin, Sveriges Kommuner och Regioner och Försäkringskassan.

12.7 Det ska inte i dagsläget införas en självständig rätt till graviditetspenning vid psykiskt påfrestande arbete

Socialstyrelsen har inga synpunkter på förslaget men vill göra följande medskick.

I betänkandet föreslås att uppföljning bör göras längre fram för att undersöka om forskningsläget har förändrats gällande psykiskt påfrestande arbete under graviditeten. Socialstyrelsen anser att det är viktigt att den som ges detta uppdrag genomför en systematisk litteraturgenomgång. I den litteraturgenomgång som utredningen genomfört om psykiskt påfrestande arbete under graviditeten kan Socialstyrelsen inte hitta hänvisningar till systematiska översikter i referenserna.

I betänkandet framkommer att statistik visar att kvinnors arbetsmiljöer framförallt är mer psykiskt påfrestande än mäns, till exempel oftare stressigare eller innebär höga krav men liten möjlighet till kontroll över arbetet. Det framkommer också att det finns arbetsuppgifter som är psykiskt påfrestande och som kan vara svåra för en gravid att utföra. Detta bör med fördel också kunna avspeglas i kriterierna för att kunna beviljas graviditetspenning.

12.13 Det ska införas en arbetsbaserad icke-behovsprövad graviditetspenning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget mot bakgrund av att många gravida har behov av att vara lediga under slutet av graviditeten för vila och återhämtning innan förlossningen.

Socialstyrelsen noterar att det inte är bedömningen av det medicinska behovet (behovsprincipen i den etiska plattformen för prioriteringar i vård och omsorg) som styr förslaget om en ny ersättning utan mer jämställdhetspolitiska mål. Då utredningen visar att de flesta kvinnor har ett behov av att avstå från arbete under graviditetens absoluta slutskede instämmer vi i att det inte finns behov av att göra individuella prövningar av ersättning för just denna period i graviditeten.

Övriga synpunkter

Använd neutrala ord där det är relevant

I betänkandet används ordet kvinnan i förslag till ändringar i lagtext. Då inte alla gravida identifierar sig som kvinnor ser Socialstyrelsen en fördel med att använda ett neutralt ord som till exempel den gravida, där det är relevant och där kön är ovidkommande.

Riskerna med nattarbete behöver ses över

Vid sammanställning av forskning om risker i arbetsmiljön för gravida och fostret (som nämns i förslag 12.30 *Kännedom om risker i arbetsmiljön för gravida behöver förbättras*) anser Socialstyrelsen att det är viktigt att riskerna med nattarbete ses över för att få bättre kunskap om hur nattarbete påverkar gravida och fostret.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschef Thomas Lindén. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Anders Berg deltagit. Utredaren Daniela Kroner har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Thomas Lindén

Daniela Kroner